

Koe
SIGNALEN®

Koesignalen **Checkboek**

Werken aan gezondheid,
productie en welzijn

Jan Hulsen

Inhoud

5	Inleiding		
6	Het Koesignalen-concept		
	Koesignalendiamant		
	Jongvee		
9	Checklist Groei & Ontwikkeling	53	Uiergezondheid
10	Scorekaart Conditie Jongvee	54	Scorekaart Hygiëne
11	Scorekaart Ligcomfort kalveren	55	Instructiekaart Melken
12	Instructiekaart Injecteren	56	Instructiekaart Melkmonster nemen
13	Checklist Introductievaarzen	57	Scorekaart Speengezondheid
	Voer & water	58	Instructiekaart Mastitistest (CMT)
17	Scorekaart Voeropname		Instructiekaart Uierinjector inbrengen
18	Scorekaart Pensvulling		Vruchtbaarheid
19	Scorekaart Mest: consistentie	61	Checklist Tochtigheid
20	Scorekaart Mest: vertering	62	Checklist Drachtig krijgen
21	Scorekaart Conditie	63	Instructiekaart Sperma ontdooien
22	Checklist Drinkbakken	64	Instructiekaart Inseminatie
	Rust & ruimte	65	Instructiekaart Inseminatietechniek
25	Checklist Rust in de stal	70	Gezondheid & ziekte
26	Checklist Ruimte	71	Checklist Gezondheid & Welzijn
27	Instructiekaart Stressvrij opdrijven	73	Checklist Ziekte & Ongerief
28	Instructiekaart Stressvrij omgaan met vee	74	Diagnoselijst Diarree Jonge Kalveren
29	Checklist Opstaan & Gaan liggen		Checklist Regel 1 Effectief Behandelen
30	Checklist Ligboxen		Droogstand
31	Scorekaart Ligcomfort	77	Checklist Management Droge Koeien
	Licht & lucht	78	Instructiekaart Afkalfhulp
35	Checklist Licht	79	Checklist 10-Dagenplan Verse Koeien
36	Checklist Lucht, Ventilatie & Klimaat	80	Instructiekaart Zorg Verse Koeien
37	Checklist Hittestress (21 Graden Actieplan)		Management
	Klauwgezondheid	83	Instructiekaart Ontwerp Standaard Werkwijzen (SOP's)
41	Checklist Klauwgezondheid: Succesfactoren	84	Instructiekaart Communicatie Medewerkers
42	Checklist Klauwgezondheid: 10 Actiepunten	85	Checklist Arbeidsefficiëntie
43	Instructiekaart Voetenbad		
44	Instructiekaart Klauwbekappen		
45	Scorekaart Mobiliteit		
46	Scorekaart Locomotie (Beweging)		
47	Scorekaart Klauwen		
48	Scorekaart Klauwaandoeningen		
49	Instructiekaart Klauwverband		

Koesignalen Checkboek

Auteur en fotografie:
Jan Hulsen, Vetvice®,
tenzij anders vermeld

Tekeningen:
Herman Roozen, Marleen Felius
en Dick Rietveld

Vormgeving
Erik de Bruin, Varwig Design

© Jan Hulsen, 2012

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteur en uitgever hebben de inhoud van deze uitgave met grote zorgvuldigheid en naar beste weten samengesteld. Auteur en uitgever aanvaarden evenwel geen aansprakelijkheid door schade, van welke aard dan ook, die het gevolg is van handelingen en/of beslissingen die gebaseerd zijn op de inhoud van deze uitgave.

ISBN: 978-90-8740-077-4
NUR: 940

Voor boeken en maatedities:

ROOdBONT
PUBLISHERS

Roodbont Uitgeverij
Postbus 4103
7200 BC Zutphen
Telefoon: (0575) 54 56 88
Fax: (0575) 54 69 90
www.roodbont.nl
info@roodbont.nl

Voor bedrijfsadvies en stallenbouwadvis:

VETVICE
Happy cows, happy farmers

Vetvice Group®
Moerstraatsebaan 115
4614 PC Bergen op Zoom
Telefoon: (0165) 30 34 05
Fax: (0165) 30 37 58
info@vetvice.nl
www.vetvice.nl

Scorekaart Voeropname

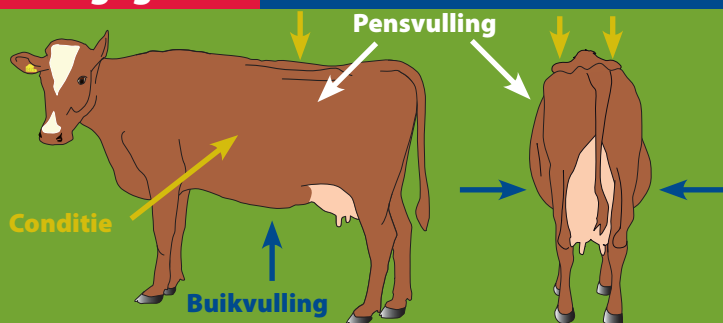
Koe
SIGNALEN®

Je kunt aan een koe zien hoeveel ze vandaag, deze week en deze maand gevreten heeft. Zorg dat koeien niets te kort komen.

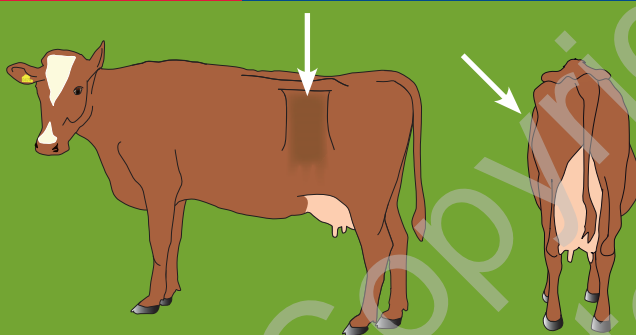
Goed gegeten

Deze koe heeft goed gegeten. Pensvulling, Buikvulling en Conditie zijn goed in orde.

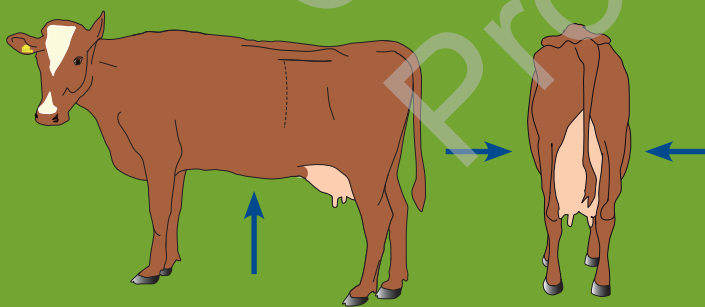
Pensvulling

Deze koe heeft **VANDAAG** niet genoeg gegeten.

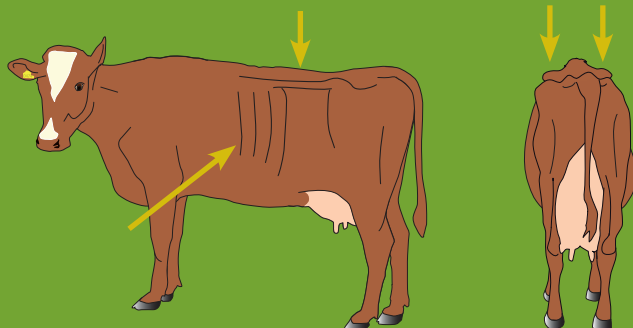
Buikvulling

Deze koe heeft **DEZE WEEK** niet genoeg gegeten.

Conditie

Deze koe heeft **DEZE MAAND** niet genoeg gegeten.

Instructiekaart Stressvrij opdrijven

Koe
SIGNALEN®

Rustige mensen hebben rustige koeien. Rustige koeien geven meer melk en hebben minder problemen, zoals klauwaandoeningen. Dit levert tijd op, arbeidsvreugde en geld.

1 Laat koeien in eigen tempo lopen: koppen laag

Laat bij opdrijven de koeien altijd in hun eigen tempo lopen. Opjagen geeft alleen onrust bij de achterste twee of drie koeien en levert verder niets op. Koeien lopen altijd in volgorde van rangorde en halen elkaar niet in. Bij rust houden ze hun koppen laag, zodat ze zien waar ze lopen. Bij onrust gaan de koppen omhoog.

2 Routine: altijd hetzelfde, overal hetzelfde

Koeien zijn gewoontedieren en weten na een week of twee, drie precies wat er gebeurt en wat ze wanneer moeten doen. Bijvoorbeeld de melkstal inlopen. Neem het geduld om routines te laten vormen en hou vervolgens star vast aan rust, regelmaat en routines.

3 Blijf in de melkput

Wacht tot de koeien vanzelf komen en haal - zo nodig - alleen de laatste rij. Als je uit de melkput de wachtruimte inloopt om koeien op te halen, veroorzaakt je onrust en hoge klauwbelasting. Bovendien wennen ze eraan dat je ze komt halen. Loop om de koeien heen.

4 Denk in koestromen: geen turbulentie

Een groep koeien beweegt zich als een vloeiende stroom. Voorkom verstoring van deze stroom, voorkom obstakels, doodlopende stukken of dingen waar koeien van schrikken. Gebruik een opdrijfhek als wachtruimte-verkleiner, met een bel en geen stroom. Zorg dat altijd een koe van achter naar voren door de wachtende koeien kan lopen.

5 Risico's: ken ze en beheers ze

Zorg dat je de risicomomenten en risicoplaatsen kent en voorkom dat ze problemen opleveren. De aanpak bestaat meestal uit reinheid, rust, ruimte en rubber. Reinheid brengt schone en droge klauwen, en geen steentjes op het pad. Rust vermindert de klauwslijtage en de kans op klauwkneuzingen. Ruimte zorgt dat koeien elkaar kunnen ontwijken. Rubber geeft een zachte ondergrond met grip.

6 Makke koeien: veel, rustig contact met mensen

Begin met de jongste kalveren om makke koeien te krijgen. Zorg dat ze vaak genoeg mensen zien en ga ertussen. Wees altijd rustig en voorspelbaar. Gebruik nooit een harde stem en geen geweld. Fok en selecteer koeien met een rustig karakter.

Instructiekaart Stressvrij omgaan met vee

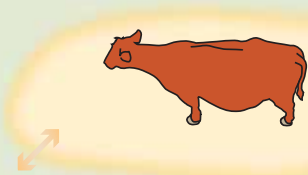
Koe
SIGNALEN®

Een koe is een vierbenig, star, langwerpig object van 2,5 m lang, 1,5 m hoog en 600-700 kg zwaar. Zij heeft problemen met gladde vloeren en is voorzichtig met uitsteeksels, overgangen, achteruit lopen en andere koeien. Koeien lopen met 4 km/u en mensen met 6 km/u.

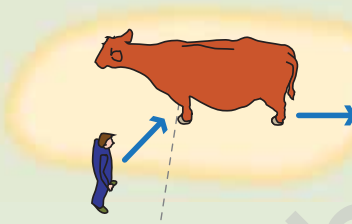

Vluchtzone en druk zetten

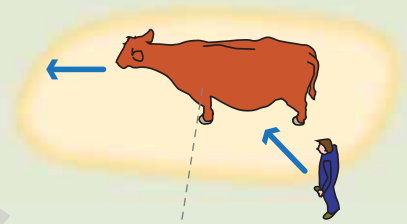
Een koe breng je in beweging door druk te zetten op het dier. Druk zet je door in de richting van het dier te bewegen, jezelf groter te maken, te praten of het dier aan te raken. En als het dier dan in de juiste richting loopt, haal je de druk weg.

Vanaf de grens van de vluchtzone reageert het dier op iemand die dichterbij komt. Let op de ogen, oren en kophouding.

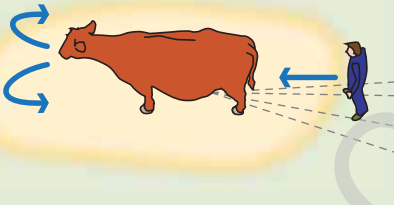

Druk zetten vóór de schouder: koe loopt terug.

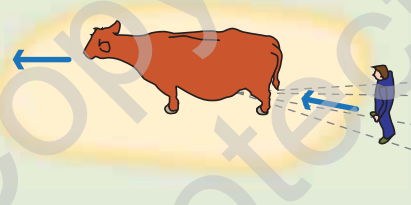

Druk zetten achter de schouder: koe loopt vooruit.

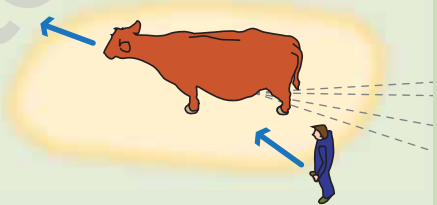
Waar ben je?

Druk zetten recht achter de koe, waar ze je niet ziet: koe draait om.

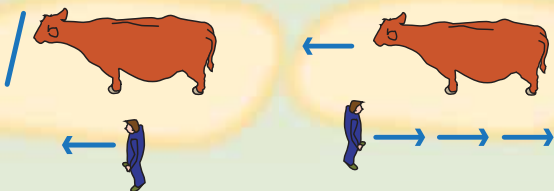

Druk zetten schuin achter de koe, zodat ze je net ziet: koe loopt recht vooruit.

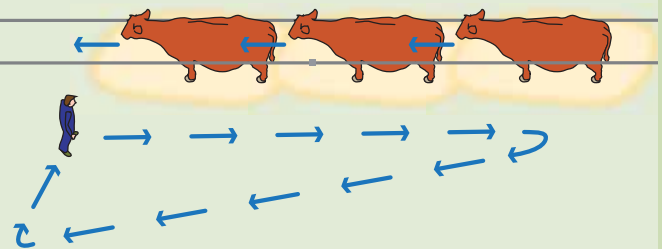
Druk zetten schuin achter de koe meer naar de zijkant: koe draait van je weg.

Hoe beweeg je?

Loop evenwijdig met de koe in dezelfde richting en ze gaat stil staan.

Loop evenwijdig in tegengestelde richting en ze gaat vooruit lopen, om aan je voorbij te gaan.

Gebruik het tegengesteld lopen om dieren die achter elkaar in een drijfgang staan vooruit te krijgen.

Niet doen:

- slaan
- schoppen
- staart knakken
- pijn doen
- schreeuwen
- harde geluiden

Scorekaart Ligcomfort

Koe
SIGNALEN®

Te harde ligboxen veroorzaken pijn bij het gaan liggen, liggen en/of opstaan. Een aarzeling om te gaan liggen resulteert in minder ligtijd per dag. Beschadigingen vertellen dus ook dat klauwen zwaar belast worden door te lang staan. Verzwakte koeien hebben het eerste last van slechte ligboxen, terwijl juist zij hun rust en comfort hard nodig hebben.

Beoordelen koegedrag en ligboxbodem

Kijk of de koeien voldoende ruimte hebben om te staan, gaan liggen en op te staan. Let vooral op de grote koeien. De bodem moet zacht en droog zijn, en grip geven.

≤ 10% van de staande koeien staat met de poten buiten de ligbox;
≥ 85% van de koeien in de ligboxen ligt.

Test met de rug van je hand of de bodem niet schuurt of snijdt.

Laat je een keer of vijf met de knieën op de ligboxbodem vallen. Deze 'knietest' mag geen pijn doen.

Scoren van hakken en voorknieën

Beschadigingen van de hakken en de voorknieën vertellen dat de ligboxbodem te hard is.

Zwelling

0

Geen zwelling.

1

Zwelling van de huid en bindweefselvorming in onderhuid.

2

Kneusbuil ofwel irritatiebuil (acquisitie bursa) tussen bot en huid.

Zwelling ontstaat door het landen en liggen op een te harde ondergrond. (norm: < 20% score 1, geen score 2)

Haarverlies en huidbeschadiging

0

Geen haar- of huidbeschadiging.

1

Haarverlies en lichte verdikking van de huid.

2

Haarverlies en wonden of ernstige verdikking van de huid.

Haarverlies ontstaat door schuren over een ruwe ondergrond. (norm: < 30% score 1, < 10% score 2)

Instructiekaart Klauwbekappen

Koe
SIGNALEN®

Bekappen vraagt kennis, inzicht, vaardigheid en goede materialen. Dit vijf stappenschema geeft de richtlijnen weer, maar goed bekappen leer je in een praktijkcursus van een gecertificeerd trainer. En volg regelmatig een opfriscursus.

Stap 1 tot 3 zijn preventief

Stap 1 Binnenklauw

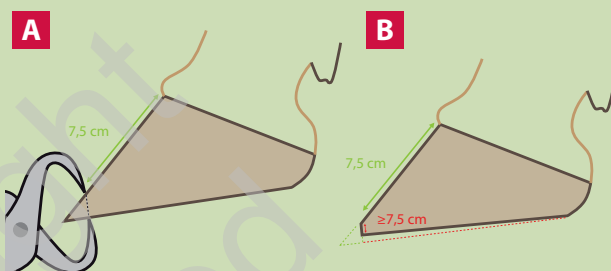

Breng de binnenklauw op lengte door op 7,5 cm vanaf de kroonrand de punt eraf te knippen, haaks op de zool (zie tek. A). Die 7,5 cm geldt voor een koe van gemiddelde grootte. Verlaag de zool totdat de afgeknipte punt tenminste nog 0,5 cm dik is. Houd de zool vlak en haal géén hoorn weg in het balgebied (zie tek. B).

Stap 2 Buitenklauw

Maak de buitenklauw even lang en even hoog.

Stap 3 Model herstellen

Maak een lichte uitholling van de zool in het centrum van beide klauwen. Blijf daarbij minstens 3 cm van de klauwpunt vandaan. Verwijder ook hoornrafels in de tussenklauwspleet. Snij zo min mogelijk hoorn van de hoornwand in de klauwpunt weg.

Stap 4 en 5 zijn curatief

Stap 4 Ontlasten van aangetast hoorn (verlagen)

Verkleurd hoorn (geel, oranje of rood), los hoorn of scheuren vormen zwakke plekken in de zool en kunnen zich ontwikkelen tot zweren. Ontlast deze plekken door ze lager te maken. Doe dit alleen in het achterste tweederde deel van de buitenklauw. Zorg dat de binnenklauw en het voorste deel van de buitenklauw voldoende functioneel draagvlak houden, of plak een blokje.

Pedicuren, bekappen of bijsnijden

Het doel van functioneel pedicuren is allereerst om de gezondheid, bouw en vorm van de klauwen te controleren. Vervolgens verwijder je zo nodig hoorn om de vorm te verbeteren en daarmee de belasting. En je behandelt aandoeningen. Snij zo min mogelijk en vermijd vooral wegsnijden van hoorn in het balgebied. Een slijptol vraagt véél meer vakmanschap en vaardigheid dan messen. De afwerking gaat bij het best met een mes.

Stap 5 Controleren, los hoorn verwijderen, behandelen

Verwijder in de binnenklauw de kloven van stinkpoot en in de buitenklauw eventueel los hoorn in het achterste 2/3e deel van de zool. Snij rondom de aangetaste plek de harde randen dun, om drukkingen en irritatie te voorkomen.

Haal het losse hoorn weg, zodat geen vuil blijft hangen. Controleer kroonrand en tussenklauwspleet zorgvuldig na het bekappen. Behandel eventuele eczeem- en mortellaro-plekken. Maak de plekken voorzichtig schoon en droog, en breng een werkzaam geneesmiddel aan. Pak voor elke koe een schoon stuk doek.

Instructiekaart Afkalfhulp

Koe
SIGNALEN®

Met hygiënische en gestructureerde afkalfhulp geef je het kalf én de moeder de beste start.

Stap 1

Materialen: verlosjas, een emmer lauwwater met ontsmettingsmiddel voor jezelf en eentje met koud water voor het kalf, een halster en heel veel glijmiddel. Verlosapparaat staat klaar. De verlostouwtjes liggen in het ontsmettingswater.

Stap 2

De koe staat vast. Was je armen en het achterstel van de koe met het ontsmettingsmiddel. Zorg dat er niets terugloopt in de emmer. Gebruik veel glijmiddel. Bind de staart aan het halster.

Stap 3

Met een redelijke trekkracht van het verlosapparaat voel je of het kalf geboren kan worden. Oefen jezelf in het herkennen van de bekkeningang en de onderdelen van het kalf. De meeste kalfkoeien gaan vanzelf liggen.

Stap 4

Kan het kalf geboren worden?

Beoordeel of het kalf het bekken kan passeren. Weinig ruimte: dierenarts bellen.

Normale ligging: Voel bij de bekkeningang de ruimte boven de kop van het kalf en voel hoe de boegen (schoudergewrichten) liggen: hoe ver liggen ze van de bekkeningang?

Normen:

- je hand kan over de kop;
- afstand bekkeningang tot beide boegen:
 - bij de staande koe < 10 cm
 - bij de liggende koe < 5 cm (meet de lengte van je wijsvinger).

Achterstevoren kalf (stuitligging):

Draai het achterstel van het kalf 30° naar links of rechts. Bij redelijke trekkracht moeten de hakjes in het vlak van de kling komen. Neem bij een vaars veel tijd om de geboorteweg op te rekken. Vraag de dierenarts hoe.

Stap 5

Een zijdelings liggende koe heeft een ruimere bekkeningang en kan harder persen. Met een touw onder de buik, achter de voorpoten en voor het uier, kun je de koe neerleggen. Neem tijd voor de verlossing. Trek alleen als de koe perst en geef het kalf rust als de koe niet perst.

Stap 6

Voel na de geboorte of er nog een kalf zit en check de geboorteweg op beschadigingen. Is de schede erg blauw of ingescheurd, koel deze dan 10 minuten met koud stromend water. Vraag de dierenarts om een behandelplan voor zulke dieren, mét pijnstilling.

Koesignalen **Checkboek**

Werken aan gezondheid,
productie en welzijn

Het *Koesignalen Checkboek* bevat een bundeling van de 65 belangrijkste checklists, scorekaarten en instructiekaarten die de melkveehouder ondersteunen bij het dagelijks managen van het melkveebedrijf. Alle koe-gerelateerde aspecten komen in deze kaarten aan de orde. Dit checkboek is onderdeel van de succesvolle Koesignalenreeks.

De kaarten zijn los van elkaar te gebruiken. Het is dus geen leesboek in de normale zin van het woord, maar eerder een handboek voor managementondersteuning.

Door met het *Koesignalen Checkboek* te werken kan elke melkveehouder de gezondheid, de productie, en het welzijn van zijn koeien verbeteren. Voor een optimaal bedrijfsresultaat.

ROOD BONT
UITGEVERIJ

www.roodbont.nl

VETVICE
Happy cows, happy farmers

www.vetvice.nl

CowSIGNALS[®]
learn & earn

www.cowsignals.com

ISBN 978-90-8740-077-4

9 789087 400774